

condition for preserving identity. The affirmation of national identity in the modern globalized world emerges as a response to the challenge of multiculturalism. **The aim** of the study is to conceptualize the communicative space of Ukrainian culture as a means of affirming national identity in both the social and personal dimensions. **Research methods.** To achieve the stated aim, the study employs a cultural-historical methodological approach, along with structural-functional, historical, and logical methods. **Research results.** The intensification of globalization and multiculturalism processes, in turn, stimulates the intensification of processes related to the affirmation of national identity. The article highlights new pathways for affirming national identity, such as festivals, modern communication technologies, and ethnodesign. These enrich the national dimension of the contemporary urban space and contribute to the affirmation of values, categories, and meanings of national culture within the social and individual communicative space. Emphasis is placed on the importance of dialogue with traditional culture and its creative appropriation for the optimal integration of Ukrainian society into globalization processes while preserving its own national identity. **Discussion.** The phenomenon of national identity and the ways of its realization in the context of multiculturalism are analyzed in the works of many domestic and foreign scholars. **Conclusions.** Multiculturalism in the modern world promotes not only cosmopolitanism and the spread of de-nationalized mass culture but also the activation of national self-identification processes. The affirmation and development of national identity are inherent to contemporary Ukrainian society. The foundation of this identity is Ukrainian culture. In the modern world, national communicative space serves as the basis for affirming national social and personal identity amidst the ongoing processes of globalization and multiculturalism.

Keywords: multiculturalism, national identity, communicative space, Ukrainian culture, traditional culture.

DOI:

УДК 316.7(045)

Л. І. Мокляк

КОМУНІКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МИСТЕЦТВА В РЕАЛІЯХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Державний університет «Київський авіаційний інститут»;
e-mail. kaljalja1947@gmail.com;
ORCID ID: 009-0003-0272-0992

Анотація. У статті здійснюється спроба дослідити комунікативний потенціал мистецтва, його природу, та особливості в сучасній культурі інформаційного суспільства. Визначити і показати роль мистецтва в системі сучасних форм культурної комунікації. В основі дослідницької розвідки лежить діалектичний метод, який використовується на усіх рівнях аналізу для розкриття особливостей мистецтва як системи комунікації. Для досягнення мети автор застосовує соціокультурний та міждисциплінарний методологічний підходи, які дозволяють розглянути проблему в контексті соціально-філософських, естетичних, культурологічних, психологічних концепцій. Теоретичним підґрунтям дослідження стали роботи вітчизняних учених з проблем культури і мистецтва в галузі філософської антропології, філософії культури, етики та естетики. Специфіка художньої комунікації вирізняється своєю можливістю переводити комунікацію на її вищий рівень – спілкування. Спілкування спрямоване завжди на суб'єкт-суб'єктну взаємодію, взаємодію діалогічної відкритості, взаємності, емпатії. Мистецтво як форма духовної культури, специфічна сфера творчої діяльності є водночас унікальною, особливою формою соціальної комунікації. Це - живий, безпосередній, духовно-почуттєвий процес взаємодії та взаємозв'язку творця автора, реципієнта (глядача, слухача, читача), через посередника, яким є художній твір.

Ключові слова: діалог, духовність, естетичне, комунікація, культура, мистецтво, спілкування, цінності духовні.

Вступ

Перша чверть ХХІ століття відзначилась тектонічними зрушеннями в усіх сферах життєдіяльності сучасної цивілізації. Цей короткий історичний проміжок часу продемонстрував небувалі досягнення наукової і технічної думки. Новітні інформаційні технології, штучний інтелект кардинально вплинули не тільки на такі галузі, як промислове виробництво, сфера послуг, але й на всю систему соціальних відносин – міждержавних, політичних, правових, релігійних, освітніх. Людство з надією пов'язувало успіхи науково-технічного прогресу з прогресивними змінами і самої людини, людської спільноти загалом. Але, як показало сьогодення, створення нових прогресивних технологічних форм буття не обов'язково викликають адекватні прогресивні перетворення самої людини і людської спільноти загалом. Сподівання, що такі трагічні події попереднього століття як світові війни, явища тоталітаризму, масові репресії, геноцид цілих народів, концтабори, тероризм, залишаться в минулому, не справдилися.

Науково-технологічні успіхи цивілізації не подолали колізію між цивілізацією та екзистенцією. Передбачаючи цю тенденцію, на початку нового століття, С. Кримський писав: «Цивілізація робить

людей богами раніше, ніж вони стають гідними статусу людини». Далі мислитель підкреслює: «Людина виявилась розп'ятою між палеолітом свого духовного підпілля та науково-технічним прогресом, який, за висловом А. Ейнштейна, став нагадувати сокиру в руках дикуна. Адже сам гуманізм (як зазначалося на 2-му Ватиканському соборі у 1365 р.) перетворився на спробу замінити релігію Бога, що став людиною, на релігію людини, що оголосила себе Богом» (Кримський 2003, 4).

Екзистенційна напруга не тільки не згасає, але й поглиблюється наростанням глобальних екологічних проблем, пандеміями нових захворювань, руйнуванням міжцивілізаційних комунікативних зв'язків, загрозою термоядерного знищення всього і всіх.

Серед подій, які б мали запам'ятатися сучасній людині за перші двадцять п'ять років нового тисячоліття, навряд чи знайдеться хоч одна чи декілька, які б викликали загальний позитивний відгук у спільноти, гордість і захоплення творчою наснагою Homo sapiens.

На подіумі сучасної історії свої деструктивні прояви демонструє ЗЛО. На перших сторінках книги ХХІ ст. трагічними словами будуть вписані найбільші за кількістю жертв терористичні події 11 вересня 2001 року у Всесвітньо торговельному

центрі Нью-Йорка, 7 жовтня 2023 року вторгнення ХАМАС на територію Ізраїлю, багаторічна сирийська війна. У цій книзі своє місце вже зайняла розв'язана Росією жорстока, кровопролитна, агресивна війна проти України. Ці трагічні події викликали одну з найбільших гуманітарних криз із часів Другої світової війни. Агресивна сила війни нещадно продовжує руйнувати усталений, звичний для людини, тому безпечний, світ її буття. Мільйони людей втратили своїх рідних, свої домівки, стали біженцями. Розкидані по різних континентах, країнах, люди знаходять якийсь елементарний прихисток, дах над головою, певне матеріальне забезпечення, мають можливість опанувати мову країни, де опинилися волею долі, знайти роботу. Природньо, усе це не може не позначитися й на душевному самопочутті людини, її духовному стані. Ця проблема має як глобально-політичний, економічний, так і духовний, культурний аспекти. Людина опиняється віч-на-віч з малознайомими реаліями, потрапляє в «Інший» світ. На це звертає увагу В. Табачковський: «Останнє надто актуально для українства не тільки тому, що його хочуть позбавити своєрідності, а ще й через ту парадоксальну обставину, що наша схильність пошановувати «іншого» часто доходить до самозабуття, до розчинення себе в «іншому». Отже, маємо вчитися шанувати іншого, не зрікаючись себе» (Табачковський 2003, 166).

Драматизм цієї ситуації вимагає від людини внутрішнього самостояння. «Внутрішнє самостояння, наголошує С. Кримський, і виявляється можливим завдяки духовності, яка перекладає універсум зовнішнього буття у внутрішній всесвіт особи на етичній основі» (Кримський 2003, 8). Неможливо не погодитися з думкою вітчизняного філософа Є. Андроса щодо біполярного характеру сучасної планетарної цивілізації. І ця біполярність, де прояви позитивного поєднані з проявами негативного, має тенденцію до інтенсивного наростання. «Як показали філософсько-антропологічні дослідження минулого століття, підкреслює вчений, людина є генетично, у своїх витоках фізично несамодостатньою істотою, яка певним чином випадає з еволюційного ряду, є недолугою й непристосованою до гармонійного зв'язку із живим світом. Як радикальний засіб подолання такої фізичної недосконалості та неадекватності людини і виник механізм трансцендування, який, з одного боку, дав можливість творити, створювати яскравий та різноманітний світ культури, заснований на засадах класичної калосагатії, єдності істини, добра та краси, морально фондований дім людського буття. Але, з другого боку – і не менш різноманітний світ проявів негативного, злостивого, підступного та жорстокого» (Андрос 2010, 8-9).

Саме спілкування-творення як діяльнісна комунікація людини зі світом культури, її «морально фондованим домом людського буття», відкривала і відкриває сьогодні можливість знайти духовний шлях до збереження своєї ідентичності. Тим самим надати власному існуванню стійкий, довічний людський сенс, який долає неминучість

фізичного існування і єднає людину зі світом інших людей.

У процесі історичного розвитку людство виробило таку унікальну форму духовно-практичного освоєння світу, як мистецтво. Серед багатьох функцій, таких як естетична, пізнавальна, виховна, аксіологічна, мистецтво з часів свого зародження слугувало унікальним засобом комунікації. Унікальність художньої комунікації вирізняється можливістю переводити комунікацію на її вищий рівень – спілкування. Спілкування спрямоване завжди на суб'єкт-суб'єктну взаємодію, взаємодію діалогічної відкритості, взаємності, емпатії. Це є партнерське ставлення до іншої людини, групи людей, світу загалом. «У спілкуванні акцент робиться не на самій інформації, а на всьому комплексі морально-етичних, естетичних, психологічних, тілесних аспектів взаємодії», – підкреслює О. Висоцька (Висоцька 2009, 42).

Мета дослідження

Метою статті є спроба дослідити комунікативний потенціал мистецтва, його природу та особливості в сучасній культурі інформаційного суспільства. Визначити і показати роль мистецтва в системі сучасних форм культурної комунікації.

Методологія дослідження

В основі дослідницької розвідки лежить діалектичний метод, який використовується на усіх рівнях аналізу для розкриття особливостей мистецтва як системи комунікації. Для досягнення мети дослідження, автор застосовує соціокультурний та міждисциплінарний методологічні підходи, які дозволяють розглянути проблему в контексті соціально-філософських, естетичних, культурологічних, психологічних концепцій. Теоретичним підґрунтям дослідження стали роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників проблем культури і мистецтва в галузі філософської антропології, філософії культури, етики і естетики, психології.

Результати дослідження

Комунікація і форми її реалізації є атрибутами людини. Життя людини з моменту її народження здійснюється в системі конкретно-історичних соціальних відносин, визначається формами спілкування і ціннісними орієнтаціями. Людство впродовж свого існування виробляло певну картину світу, певний світогляд, який і визначав парадигмальні форми комунікації і систему ціннісних орієнтацій. На кожному етапі історичного розвитку ці культурні феномени засвідчували собою міру освоєння людиною свого буття. Саме форми комунікації, система ціннісних орієнтирів, як прояви діяльній активності людини, дозволяють їй робити осмислений вибір свого життя, свідомо обмежувати прерогативи своєї суб'єктивності в контексті існуючої системи цінностей і форм комунікації, спілкуватися з іншими людьми. О. Висоцька, досліджуючи процес трансформації суспільної свідомості у процесі еволюції форм та засобів комунікації, виділяє такі, як «міф як спосіб функціонування архаїчних спільнот, релігію як центруючий початок традиційного суспільства, раціональну форму організації комунікації як основу відносин у модерному

суспільстві, а також постраціональну форму як парадигмальну засаду сучасного (постмодерного) суспільства (Висоцька, 2009, 75). Дослідниця виокремлює вищезазначені форми комунікації як парадигмальні, тобто такі, які історично задавали фундаментальні світоглядні засади відношенню людини і світу. Тотальність форм людського світовідношення потребувало появи нових специфічних форм комунікації, здатних відтворити все багатство, різноманіття не тільки матеріально-практичного досвіду суспільної людини, але й прояв її суб'єктивного світу.

На наш погляд, цей перелік культурних форм комунікації має поповнити і така унікальна форма духовної культури, як мистецтво. Мистецтво, як особлива форма світовідношення, форма комунікації має свою «родову», тільки йому, притаманну специфіку. Мистецтво виникає й існує саме як сфера художньої діяльності, яка ґрунтується на естетичному освоєнні людиною світу. Через естетичне освоєння світу людина реалізує свої естетичні потреби, інтереси, смаки, цінності, ідеали, переживання, формує свою естетичну культуру. Єдність цих духовних станів відтворюється в такій категорії, як «естетичне».

Естетичне, як духовна іпостась людини, утаємничена, як посмішка Чеширського кота, не один десяток років привертала до себе увагу філософів, естетиків, культурологів і творців мистецтва. Щодо природи естетичного виникали дискусії, пропонувалися різні підходи і концепції. Це тема для окремої спеціальної теоретичної розвідки.

Базовою концепцією естетичного, якою будемо керуватись у подальшому дослідженні, є концепція, розроблена представниками української естетичної школи останньої чверті ХХ – поч. ХХІ ст. Л. Левчук, А. Канарським, М. Бровко, Л. Мізіною, О. Наконечною, В. Панченко. У працях представників цієї школи феномен естетичного обґрунтовується як стан почуттєвого, за своєю суттю рівного «значенню способу суспільного утвердження людини у всьому багатстві її сформованих потреб». Почуттєвий стан, підкреслював А. Канарський, «залежить... не тільки від сприйняття речей, але й від більш складних та усталених факторів – від життєвої позиції людини, її світогляду, ідеалу та багато іншого». Далі Л. Мізіна акцентує увагу на осмисленні концепта «почуттєве». «Почуттєве – це не тільки відношення людини до речі, її властивостям та якостям ..., але й відношення людини до самої себе, до мети, до смислу свого людського буття взагалі» (Мізіна 2006, 66).

У людському бутті немає сфери, яка була б позбавлена естетичного. Цей компонент проявляється в усіх сферах діяльності людського соціуму – у виробництві, споживанні, науці, спорті, обрядах, дозвіллі тощо. Але це не свідчить про те, що естетичне, естетична діяльність завжди є визначальною і домінуючою у всіх сферах людської життєдіяльності. Людська суспільно-історична практика виробила лише один вид діяльності, де естетичне є метою, а інші лише доповнюють її, здійснюються як сторона останньої. Це є художня діяльність, і мистецтво, як форма її втілення. Мистецтво – епіцентр естетичної діяльності. Саме в

мистецтві діяльність людини як соціального суб'єкта не лише повністю проймається загальнолюдським естетичним змістом, але й досягає найвищої форми естетичного – приймає форму художнього (Мокляк 2014, 122).

У різні історичні епохи, різних культурах і цивілізаціях, культурних інституціях і соціальних групах мистецтво виконувало різні позаестетичні функції – ідеологічні, політичні, сакрально-культові, морально-етичні, виховні, розважальні тощо. В тих чи інших життєвих ситуаціях одна з них виходила на перший план і сприймалася як найбільш значуща, а іноді і головна. Тим самим і сьогодні маємо можливість почути таку однобічну оцінку мистецтва як своєрідну прикрасу, як своєрідний «десерт» до якоїсь важливої на сьогодні сфери нашого життя, чи то економічної, політичної, освітньої тощо.

Естетичне є ширшим за визначення його як функції мистецтва, це його природа і місія. Тільки мистецтву за його природою надана можливість здійснити її. Завдяки мистецтву «естетичне здійснює «посередництво» в осягненні інших типів духовності, виявленні їхньої складної ролі в людській життєдіяльності та взаємозв'язків у системі духовності», підкреслює О. Наконечна. І далі: «Естетичне пов'язане з усіма гранями духу, бо, прилучаючи людину до образності, у якій є і понятійність, і логос, і почуття, адаптує до соціуму, навчає і релаксує, сприяє взаємо-і само-розумінню» (Наконечна 2002, 141-148).

Обговорення

Соціальна значущість, самоцінність мистецтва обумовлюється його естетичною природою. В художньо-образній формі мистецтва вирішуються естетичні суперечності людського буття між прекрасним та потворним, піднесеним та низьким, трагічним та комічним. Не можна не погодитись із думкою Л. Мізіною: «...мистецтво не є засобом у досягненні певних зовнішніх цілей, а має свою внутрішню мету, його зміст у цілому носить художній характер, а не моральний, політичний і т. п. смисл. Безумовно, мистецтво звертається до різноманітніших питань людського життя, але моральна, політична або будь-яка інша проблема тільки тоді набуває художнього характеру, коли вона не просто перенесена з життя в художній твір, а поставлена в контекст вирішення естетичної суперечності» (Мізіна 2006, 67).

Мистецтво як форма духовної культури, специфічна сфера творчої діяльності є водночас унікальною, особливою формою соціальної комунікації. Це є живий, безпосередній духовно-почуттєвий процес взаємодії та взаємозв'язку творця автора, реципієнта (глядача, слухача, читача) через посередника, яким є художній твір. Саме твір мистецтва, його художня образна система є тим духовним містком, на якому тільки і можлива зустріч – діалогічне спілкування автора і публіки. В акті художньої комунікації зустрічаються два світи – світ творця, обумовлений своїм ціннісним смислом, і світ реципієнта з його ціннісними орієнтирами. Аналізуючи творчість М. Бахтіна, Л. Дротянко підкреслює особливість цієї взаємодії, яка полягає в

тому, що «будь яке зіткнення зі світом культури постає як «запитування і бесіда», діалог. Розуміння виникає там, де зустрічаються дві свідомості. Воно взагалі можливе лише за умов існування іншої свідомості, яка розуміє» (Дротянко 2002, 17). Художня комунікація здійснюється на засадах свободи, вільного вибору, налаштованості на очікувану зустріч. У реципієнта завжди є вибір у прийнятті цінностей які пропонує мистецтво, вибір форм спілкування. Це – хвилююча зустріч партнерів, яким є що сказати один одному, поставити питання та знайти відповідь, прожити такі моменти життя, які відкривають таємничі куточки людського ества. Атмосфера спілкування з мистецтвом завжди є інтимною й усамітненою. Це – завжди мої переживання, які неможливо передати, це – завжди діалог автора і читача, актора і глядача, музиканта і слухача. Навіть у великих концертних залах, театрах, де все відбувається публічно, кожний із присутніх у залі сам на сам відчуває та переживає художню подію. В акті художньої комунікації людина має можливість пережити, пізнати, осмислити сутність реального людського спілкування, цінувати та плекати красу людських стосунків, виробляти імунітет до потворного й низького. У цьому процесі мистецтво не має конкурентів. І мораль, і релігія, і філософія, і навіть наука використовують надбання мистецтва для вирішення своїх проблем і завдань. «Мистецтво ... – чому воно є цінним для нас? Тому що воно, хоч би яким воно було, звертається до якихось універсальних категорій, до універсальних цінностей. Чому сучасне мистецтво фактично перетворилося на власне комунікативний проект, стало тією мовою, якою можуть спілкуватися різні культури між собою? Тому що там присутні якісь універсалії, зрозумілі навіть тоді, коли ти не знаєш мови, не знаєш контексту, але за допомогою деяких кодів можеш їх зчитати», – слушно зауважує О. Балашова (Балашова 2015, 21). Це є надзвичайно важливим зауваженням. Ця – таємнича універсалія, схована в естетичній природі художньої комунікації, в якій актуалізується естетичний стан творчого споглядання всіх учасників: митців, читачів, слухачів, глядачів. Твори мистецтва живуть не самі по собі, самотійно, а здійснюють себе тільки в процесі живої, безпосередньої естетичної взаємодії з людиною, естетичним суб'єктом. Книга залишиться купою сторінок, музика якимось дивними знаками на папері, фільм касетою, хоча і позначеною якоюсь назвою, поки вони не відновляться, відродяться у безпосередньому живому почуттєвому сприйнятті читача, слухача, глядача. Вищою точкою здійснення художньої комунікації, є досягнення оптимального духовно-почуттєвого результату естетичного відношення – катарсису.

Висновки

У сучасному інформаційному суспільстві комунікативні практики відіграють визначальний вплив на функціонування всіх його сфер. Прогрес розвитку інформаційно-комунікаційних технологій інформаційного суспільства не тільки не подолав кризового стану глобалізованого людства першої чверті ХХІ ст., а ще з прискоренням загострив її, до

рівня так званої антропологічної кризи сучасності. Досліджуючи комунікативні процеси гармонізації індивідуального та соціального, О. Матюхіна слушно зазначає: «Сучасне суспільство користуючись різноманітними комунікативними каналами, намагається нав'язати людині споживацькі цінності, які не дають засобів життєвого самоствердження. Замість системи цінностей виникає пуста» (Матюхіна 2024, 123). Людина стрімко втрачає якості людяності «Софійного принципу глибинної єдності Істини, Добра і Краси» (Кримський, Павленко 2007, 39), що призводить до негативної трансформації останньої у машину споживання, манкурта. Наслідком є емоційне вигорання, втрата духовно-ціннісної орієнтації, нестабільність соціального положення та матеріального забезпечення, загроза пандемій і агресивних високотехнологічних війн.

Подолати кризові прояви життя може тільки сама людина, як відповідальний суб'єкт соціальної дії у єдності зі своєю соціальною спільнотою. «Відомо, що жодна країна в жодну епоху не виходила з кризи завдяки виключно економічним обставинам, – наголошує відомий український мислитель С. Кримський. – Адже в основі економічної діяльності лежить певна психокультура, що потребує відповіді на запитання: для чого заробляти гроші? Усвідомлення такої психокультури як чинника діяльності й окреслює антикризовий вектор духовності, вказує орієнтири до берега спасіння» (Кримський 2003, 7).

Мистецтво у своїх найкращих творіннях відкриває глибинний світ психокультури людини, налаштовує духовний камертон людяності. Воно вимагає шукати в людині людину в усьому багатстві її устремлінь, сподівань та надій, перемог та поразок, торує шлях до вищих духовних цінностей. Краса, добро, істина, любов, надія, віра, правда, справедливість – зоряне небо духовності, під яким мріють жити люди, незважаючи на стать, вік, расу, етнос, національність. Мистецтво надихає людину вірою в її спроможність вистояти та перемогти життєві негаразди.

Художня комунікація, спілкування має переваги перед іншими соціальними формами. Її дієвість є безпосередньою, долає кордони відчуження, непорозуміння, ворожості як між представниками одного соціуму, так і між представниками різних культур, між різними поколіннями, навіть сприяє відновленню душевного стану окремої особи.

Так, після концерту класичної музики, який відбувався в Італії та транслювався через Інтернет, слухачі висловлювали свої враження у коментарях. Один із коментарів був надісланий із далекої Японії. У своєму дописі слухач емоційно висловив своє враження словами: «Я японець, не є християнином, але слухаючи неймовірно прекрасний твір німецького композитора Ф. Шуберта «Аве Марія» відчув близькість Бога. Дякую!»

Щоб не втратити цей унікальний комунікативний потенціал мистецтва, його треба культивувати, розвивати і в умовах сучасного інформаційного суспільства. Для того, щоб сприяти, розуміти, відчувати, орієнтуватися у духовному полі краси і потворного, істинного і хибного, добра і зла, треба

мати розумну чуттєвість, емоційно налаштований інтелект, вольове прагнення бути людиною. Це – комплексна проблема, яка має вирішуватись як на державному рівні в освітянській і культурно-просвітницькій сфері, так і на рівні особистого самоусвідомлення людини.

Список літератури

1. Андрос Є. Комунікативна природа людського буття. *Філософія. Світ людини*. Київ: Либідь, 2003. С. 225-242.
2. Балашова О. Множинна інакшість у сучасному мистецтві. *Філософська думка*. 2019. №3. С. 17-22.
3. Висоцька О. Комунікація як основа соціальних перетворень (у контексті становлення постмодерного суспільства). Монографія. Дніпропетровськ: «Іновація», 2009. 316 с.
4. Дротянко Л. Філософські проблеми мовознавства. Навч. пос. Київ: 2002. 128 с.
5. Кримський С. Заклики духовності XXI століття (3 циклу щорічних лекцій ім. А. Оленьської-Петришин, 2002 р.). Київ: Вид-дм «КМ Академія», 2003. 32 с.
6. Кримський С., Павленко Ю. Цивілізаційний розвиток людства. Київ: Фенікс, 2007. 316 с.
7. Матюхіна О. Соціальне вчення католицизму про роль сучасних комунікативних процесів у гармонізації індивідуального та соціального. *Вісник Національного авіаційного університету*. №1 (39). 2024, С. 122-126. (Серія «Філософія. Культурологія»). DOI: <http://doi.org/10.18372/2412-2157.39.18470>
8. Мізіна Л. Естетична інтерпретація історії мистецтва: сучасне бачення. Луганськ: Вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2006. 200 с.
9. Мокляк Л. Естетичне в системі соціальних відносин інформаційного суспільства. *Вісник Національного авіаційного університету*. №2 (20). 2014, С. 120-124. (Серія «Філософія. Культурологія»).
10. Наконечна О. Естетичне як тип духовності. Рівне: 2002. 202 с.
11. Табачковський В. Особистісні виміри людського: духовність, свобода, творчість, моральність людини. *Філософія. Світ людини*. Київ: Либідь, 2003. С. 19.

References

1. Andros, Yevhenii. 2003. "Komunikativna pryroda liudskoho buttia" ["The Communicative Nature of Human Existence"]. In *Filosofia. Svit liudyny* [Philosophy. The World of Man], 225–242. Kyiv: Lybid.

L. Mokliak

COMMUNICATIVE POTENTIAL OF ART IN THE REALITIES OF THE INFORMATION SOCIETY

Introduction. The first quarter of the 21st century has witnessed profound civilizational shifts driven by technological advancement, global crises, and growing existential tension. In times of war, migration, and destructive transformation, an individual's spiritual self-grounding and ability to preserve identity through engagement with culture have become especially vital. Art, as a form of active communication, offers a path toward deeper dialogue, empathy, and the preservation of a sense of human being. **The aim and tasks.** This article aims to explore the communicative potential of art, its essence, and its specific characteristics within the cultural context of the information society. It also seeks to reveal the role of art in the current system of cultural communication. **Research methods.** The main method employed is the dialectical approach, applied at all levels of analysis to uncover the features of art as a communicative system. In addition, sociocultural and interdisciplinary methodologies are used to examine the issue through socio-philosophical, aesthetic, cultural, and psychological perspectives. **Research results.** The specificity of artistic communication is distinguished by its ability to transform communication to its highest level that is interaction. Interaction is characterized by subject–subject engagement, dialogical openness, reciprocity, and empathy. Art, as a form of spiritual culture and a specific sphere of creative activity, also serves as a distinct and powerful form of social communication. It is a living, direct, spiritual-emotional process of interaction between the creator and the recipient (viewer, listener, reader), mediated through the artwork itself. **Discussion.** Art, as a unique form of aesthetic communication, enables a profound dialogical encounter between creator and recipient, fostering understanding beyond language or culture. Through such interaction, it reveals universal human values and becomes a powerful medium for spiritual connection and emotional transformation. **Conclusions.** In today's information society, communicative technologies often contribute not to inner harmony, but to the erosion of spiritual and value-based orientations. Art, by contrast, preserves the capacity to attune the "spiritual tuning fork of humanity," evoking empathy, hope, and faith in human dignity. To protect and nurture this potential, it must be supported both by educational and cultural policy and by individual moral responsibility.

Keywords: dialogue, spirituality, aesthetic, communication, culture, art, spiritual values.

2. Balashova, Olha. 2019. "Mnozhynna inakshist u suchasnomu mystetstvi" ["Multiple Otherness in Contemporary Art"]. *Filosofska dumka, Philosophical Thought* 3: 17–22.
3. Vysotska, Olha. 2009. *Komunikatsiia yak osnova sotsialnykh peretvoren (u konteksti stanovlennia postmodernoho suspilstva)* [Communication as the Basis of Social Transformations (in the Context of the Formation of Postmodern Society)]. Dnipro: Innovatsiia.
4. Drotianko, Liubov. 2002. *Filosofski problemy movoznavstva* [Philosophical Problems of Linguistics]. Kyiv: Osvitnia knyha.
5. Krymskyi, Serhii. 2003. "Zaklyky dukhovnosti XXI stolittia (Z tsyklu shchorichnykh lektsii im. A. Olenskyi-Petryshyn, 2002)" ["The Appeals of Spirituality of the 21st Century (From the Cycle of Annual Lectures Named after A. Olenskyi-Petryshyn, 2002)"]. Kyiv: Vydavnychy dim KM Akademiia.
6. Krymskyi, Serhii, and Yurii Pavlenko. 2007. *Tsyvilizatsiinyi rozvytok liudstva* [Civilizational Development of Mankind]. Kyiv: Feniks.
7. Matyukhina, Oleksandra. 2024. "Sotsialne vchennia katolytsyzmu pro rol suchasnykh komunikativnykh protsesiv u harmonizatsii indyvidualnogo ta sotsialnogo" ["Catholic Social Teaching on the Role of Modern Communication Processes in Harmonizing the Individual and the Social"]. *Visnyk Natsionalnoho aviaitsiynoho universytetu. Seria: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 1 (39): 122–126. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.39.18470>.
8. Mizina, Larysa. 2006. *Estetychna interpretatsiia istorii mystetstva: suchasne bachennia* [Aesthetic Interpretation of the History of Art: A Contemporary Vision]. Luhansk: Vydavnytstvo SNU imeni V. Dalia.
9. Mokliak, Larysa. 2014. "Estetychne v systemi sotsialnykh vidnosyn informatsiynoho suspilstva" ["Aesthetic in the System of Social Relations in Information Society"]. *Visnyk Natsionalnoho aviaitsiynoho universytetu. Seria: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 2 (20): 120–124. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.20.10604>
10. Nakonechna, Olha. 2002. *Estetychne yak typ dukhovnosti* [Aesthetic as a Type of Spirituality]. Rivne: [b. v.].
11. Tabachkovskiy, Vitalii. 2003. "Osobystisni vymiry liudskoho: dukhovnist, svoboda, tvorchist, moralnist liudyny" [Personal Dimensions of the Human: Spirituality, Freedom, Creativity, Morality in Man]. In *Filosofiia. Svit liudyny* [Philosophy. The World of Man], 19. Kyiv: Lybid.